

FRAMTIDSPERSPEKTIV FÖR DEN SVENSKA SKOGSINDUSTRIN

av

Ragnar Bentzel

Stockholm 1959

Industriens Utredningsinstitut

Innehåll

Den historiska bakgrunden	1
Utvecklingen på kort sikt	4
Utvecklingen på lång sikt	7
Sammanfattning	9

FRAMTIDSPERSPEKTIV FÖR DEN SVENSKA SKOGSINDUSTRIN

Under hela det sista seklet har den svenska skogsindustrin varit en av grundpelarna för vår välståndsutveckling, kanske i synnerhet därför att den tillfört oss en betydande mängd utländsk valuta. Traditionellt har sålunda 40 å 50 procent av vår export bestått av skogsindustriella produkter. Frågan om skogsindustrins framtid har emellertid på senare tid i hög grad aktualiserats. Det råder nämligen inget tvivel om att denna del av vår industri befinner sig i ett långt mindre gynnsamt läge än bara för ett par decennier sedan och att man har all anledning att se med en viss skepsis på dess framtid.

Den historiska bakgrunden

När man för omkring hundra år sedan började att exploatera de svenska skogarna och utnyttja virket till framställning av bräder, kom detta att få en stor betydelse för vårt lands näringsliv. Virkesfångsten och sågverkens produktion gav nämligen inte bara inkomster åt en mängd människor (och värdefullt material för husbyggen och andra användningsområden), utan även utländsk valuta. Därmed fick vårt land möjligheter att importera sådana förnödenheter, som behövdes för den då begynnande industrialiseringsprocessen. Uppenbarligen var sågverksindustrins expansion under senare delen av 1800-talet en av de kraftigaste drivfjädrarna i den processen.

Fram till sekelskiftet skedde en kraftig ökning i sågverksindustrins produktion och export. Sedan avstannade expansionen och en stagnationsperiod började. Samtidigt med denna omsvängning inom sågverksindustrin kom emellertid en mycket kraftig expansion till stånd inom massa- och pappersindustrin. Genom mycket starka produktions- och exportökningar inom dessa industrier ända fram till 1930-talets slut kunde skogsindustrin befästa sin ställning som svensk nyckelindustri.

Det är fullt naturligt, att såväl sågverkens som massa- och pappersindustriernas produktion och export gick ner radikalt under sista världskriget. Vad som däremot kan sägas vara mindre naturligt är det förhållandet, att dessa industrier under efterkrigstiden utvecklats i betydligt långsammare takt än övriga industrier. Sågverkens produktion är idag föga större än den var vid 1930-talets slut och den är fortfarande mindre än den var vid slutet av förra århundradet.

Detsamma gäller exporten av sågade trävaror. Även massaproduktionen är för närvarande inte många procent större än den var för 20 år sedan och exporten av massa var 1958 mindre än 1938. Visserligen har både produktion och export av papper stigit påtagligt från förkrigstiden, men detta förhållande kan inte förta intrycket av en stagnation inom den egentliga skogsindustrin under de senaste 20 åren. Denna tendens framstår i bjärt dager om man betänker, att under dessa 20 år har produktionen inom den övriga industrin stigit med åtskilligt mer än 100 procent.

Som väl är för vårt lands ekonomi har prisnivån på den internationella marknaden sedan 1930-talet utvecklats sig relativt gynnsamt för skogsindustrins produkter. Tack vare detta har exporten av trävaror, massa och papper värdemässigt sett hållits uppe ganska väl. Men vad som däremot varit mindre förmånligt är den förskjutning som skett i exportens länderfördelning. Före kriget gick exempelvis närmare 40 procent av vår massaexport till USA. Under efterkrigstiden, då vi så väl behövde dollarinkomster, sjönk emellertid massaexporten på USA successivt och 1958 gick mindre än 5 procent till denna marknad. Den helt dominerande delen av våra skogsindustriers export går numera i stället till de europeiska länderna.

Vad som nu sagts om den svenska skogsindustrins utveckling under de två senaste decennierna väcker vissa betänkligheter. Härtill kommer även ett annat förhållande, som kanske i än högre grad inger farhågor för skogsindustrins framtid. Det är följderna av de tekniska framsteg, som under senare år gjorts på massafabrikationens område.

Så sent som in på 1930-talet utnyttjade man egentligen bara två olika processer för framställning av pappersmassa. Den ena var den mekaniska processen, dvs. rent mekanisk slipning av virket till massa. Den massa som man härigenom får den så kallade mekaniska massan, är relativt billig och användes för framställning av tidningspapper. Den andra processen var sulfitmetoden, som innebär att virket behandlas på kemisk väg till massa. Härigenom får man den så kallade sulfitmassan, som är av finare kvalitet än den mekaniska men också betydligt dyrare. Det mest betydelsefulla med dessa två processer är emellertid i detta sammanhang, att de fordrar barrträdsvirke som råvara. Och eftersom världens tillgångar på barrskogar är starkt begränsade, kom de länder som hade sådana skogar att få en viss monopolställning på världens massamarknad. Till dessa länder hörde de skandinaviska länderna. Det är alltså av vikt att komma ihåg, att vårt lands starka ställning på massamarknaden i och för sig inte beror på vårt lands stora skogstillgångar utan på våra stora tillgångar på barrskogar.

Under 1930-talet började emellertid de barrskogsägande ländernas monopolställning på massamarknaden att luckras upp. Man började då nämligen mera allmänt att framställa pappersmassa genom en annan kemisk process, den så kallade sulfatmetoden. En av fördelarna med den metoden är, att man som råvara kan använda inte endast barrträd utan även lövträd från de tempererade zonerna på jordklotet. Därigenom vidgades råvarubasen för massaframställningen högst betydligt och för närvarande framställs stora mängder massa från lövträdsvirke, inte minst i USA.

Under de allra sista åren har de barrskogsägande ländernas ställning på massamarknaden blivit ännu mer undergrävd. Man har nämligen börjat att såsom råvara vid pappersmasseframställningen använda inte endast barrträd och lövträd från de tempererade zonerna utan även lövträd från de tropiska urskogarna. Därigenom har uppenbarligen råvarubasen för massaframställningen vidgats ytterligare. Det är ju inte bara det att den areal på jorden, som är bevuxen med tropiska skogar, är stor, utan också det att tillväxttakten där är mångdubbelt större än den är i det strängare klimatet, där barrskogarna växer. Redan nu gör man också åtskillig massa av exempelvis eucalyptus och det ser ut som om trädsortimentet skulle kunna öka praktiskt taget hur mycket som helst. Till detta kommer, att man alltmer börjat övergå till att göra pappersmassa av andra växter än träd. I Latinamerika t.ex. använder man i stor utsträckning bagass, dvs. sockerrörsblast och i Bortre Asien tillverkas mycket massa av bambu.

Slutligen kan också nämnas det förhållandet, att man under 1950-talet utexperimenterat och i allt större utsträckning börjat övergå till nya metoder för framställning av massa, de s.k. halvkemiska metoderna. Dessa metoders förtjänst ligger däri, att de ger en betydligt större kvantitet massa per ton ved än sulfat- och sulfitmetoderna gör. En mera allmän övergång till dessa metoder, vilket förefaller vara att vänta, betyder sålunda en minskad efterfrågan på massaved.

De här tendenserna verkar ju mycket dystra för den svenska skogsindustrin och därmed också för hela den svenska samhällsekonomin. Produktion och export har kvantitativt sett stagnerat, den amerikanska marknaden har gått förlorad och den tekniska utvecklingen har medfört, att själva grundvalen för vår massaindustris starka ställning - förekomsten av barrskogar - har underminerats. Vi har därför all anledning att fråga oss hur det kommer att gå i framtiden. Kan vi inte längre räkna med, att skogsindustrin skall ge oss de exportinkomster vi så väl behöver för ett fortsatt ekonomiskt framåtskridande? Eller finns det trots allt tekniska och ekonomiska möjligheter för vår skogsindustri att gå en ny väg till mötes? Det är den frågan som skall diskuteras litet närmare i det följande och då till en början utvecklingen på kort sikt.

Utvecklingen på kort sikt

Den svenska massa- och pappersindustrin befinner sig för närvarande i ett expansionskede. På flera håll i landet är man i färd med att installera nya massakokare och nya pappersmaskiner. Detta gör att produktionskapaciteten kommer att stiga ganska mycket inom de allra närmaste åren. I den senaste långtidsutredningen beräknade man efter en genomgång av planerade och pågående utbyggnader inom industrin, att massaproduktionen mellan 1955 och 1960 skulle stiga med 25 procent och att pappersproduktionen under samma tid skulle öka med 30 procent. För sågverksindustrins del räknade man däremot inte med någon produktionsökning.

Att vi kan räkna med en betydande utbyggnad av vår massa- och pappersindustri låter ju i och för sig förhoppningsfullt, men det finns tyvärr en liten malört i den glädjebägaren. Det är nämligen så, att det inte är endast i vårt land, som dessa industrier byggs ut. Runt om i hela världen pågår enligt facktidsskrifterna på området en betydande utbyggnad av produktionskapaciteten för massa och papper. En summering av tillgängliga uppgifter ger vid handen, att världens totala produktionskapacitet för papper och massa inom ett par år skulle komma att bli minst 20 procent större än den var 1956. Det är framför allt i Nord och Sydamerika och i Bortre Asien, som en expansion håller på att ske. I Europa däremot ser det ut som om kapacitetsökningen kommer att gå betydligt långsammare. Här är det i främsta rummet de skandinaviska länderna, som kan väntas öka sitt utbud.

Man kan nu fråga sig, vad resultaten kan tänkas bli av denna stora kapacitetsökning inom världens massa- och pappersindustrier. Kommer efterfrågan att vid nuvarande prisnivå kunna suga upp en så stor produktionsökning, som skulle framkomma vid fullt kapacitetsutnyttjande, eller kommer det att bli stora prisfall och/eller produktionsinskränkningar? För att få ett svar på den frågan måste vi se lite närmare på hur efterfrågan på massa och papper kan komma att utveckla sig.

Låt oss då börja med papperet och först av allt ställa följande fråga: Vilka omständigheter är det, som är avgörande för pappersförbrukningen i ett land?

Det är i och för sig ingen som helst konst att räkna upp en hel mängd sådana omständigheter. Det är t.ex. alldeles klart, att läs- och skrivkunnighetens utbredning i ett land måste vara av betydelse för landets förbrukning av skriv-, tryck- och tidningspapper. Det är också klart, att den hygieniska standarden i ett land måste vara av betydelse för förbrukningen av hushållspapper och omslags-

papper. Det är vidare uppenbart, att uppbyggnaden av distributionsväsendet i ett land måste vara en omständighet, som påverkar förbrukningen av kartongpapp.

Resonemang av den här typen är emellertid alltför lösliga för att ge någon större vägledning vid en framtidsbedömning av efterfrågan. För att få ett mer konkret grepp på problemet har man därför anledning att gå till statistiskt erfarenhetsmaterial. Vad man då kan göra är i främsta rummet att undersöka, dels hur den historiska utvecklingen har sett sig i olika länder, dels vilka olikheter, som förekommer länderna emellan. Sådana undersökningar har gjorts i flera olika sammanhang och det resultat man kommit till kan sammanfattas ungefär så här.

Världens totala förbrukning av papper och papp har ungefär 5-dubblats sedan tiden före första världskriget. Snabbast har ökningen gått i de länder, där den allmänna välståndsnivån stigit mest, dvs. framför allt i USA och Kanada. Vidare är pappersförbrukningen i världen i mycket hög grad koncentrerad till de ekonomiskt sett högt utvecklade länderna. Enbart USA svarar för 60 procent av världens totala förbrukning av papper. Vidare gör USA tillsammans med Kanada och Europa exkl. Sovjetunionen och satellitstaterna årligen av med 85 procent av all papper och papp i världen. Om man ordnar världens alla länder efter storleken av deras årliga papperskonsumtion räknad per capita kommer man till en ordning, som nästan exakt blir identisk med den, som man får genom att ordna länderna efter deras allmänna välståndsnivå. I toppen ligger USA med en per capitaförbrukning på närmare 200 kg, därefter kommer Kanada med 135 kg, Sverige med 100 kg, Storbritannien med 75 kg och så vidare. Den östeuropeiska förbrukningsnivån ligger nere vid omkring 10 kg och i samma klass kommer de mer avancerade av de latinamerikanska länderna. I Indien och Kina ligger nivån ännu mycket lägre eller 1 å 2 kg per capita och i de ekonomiskt sett ännu mer efterblivna länderna kommer man inte ens upp till en årlig per capitaförbrukning på 1 kg.

Allt det här tyder på, att den allmänna välståndsnivåns höjd måste vara någon slags "gemensam nämnare" till de faktorer, som påverkar efterfrågan på papper och papp. Detta innebär att förändringar i välståndsnivån leder till förändringar i pappersefterfrågan. I stort sett kan man också räkna med, att varje procents ökning i nationalinkomsten skall åtföljas av en ökning i pappersefterfrågan på $1\frac{1}{2}$ procent. Det skulle betyda, att efterfrågan blir oförändrad vid stagnation i välståndsnivåns utveckling, men att efterfrågan skulle öka starkt vid ett ekonomiskt framåtskridande.

Beträffande efterfrågan på massa kan utan vidare fastslås att den i huvudsak bestäms av pappersproduktionens omfattning. Något alldeles entydigt samband mellan pappersproduktion och trämassa- vilket ju är det slag av massa som vi

framställer här i landet - föreligger dock inte. För det första går en mindre del av trämassan till andra ändamål än papperstillverkning. Det är den s.k. dissolvingmassan, vilken används som råvara inom den kemiska industrin för framställning av plaster, syntetiska fibrer och liknande saker. Ungefär en tiondel av Sveriges massaproduktion utgörs för närvarande av dissolvingmassa. För det andra kan man och kommer väl i framtiden att framställa än mer papper av andra råvaror än trämassa. Man kan t.ex. använda massa från halm, esparto, bagass och bambu. För det tredje är den kvantitet massa, som fordras för framställning av 1 kg papper, ganska olika för olika papperssorter. Man kan nämligen i växlande grad ersätta massa med avfallspapper. Massaåtgången per kg tidningspapper är sålunda hög men låg per kg, papp. Dessutom är det faktiskt så, att pappen hela tiden vinner terräng på papperets bekostnad. Detta innebär alltså, att massaåtgången per kg papper och papp är sjunkande.

Vad kan man nu dra för slutsatser från det som nu sagts om utbud och efterfrågan på papper och massa. Närmast ligger väl den konklusionen till hands, att vi kommer att få en betydande överkapacitet för papper i världen, såvida vi inte får ett kraftigt förbättrat konjunkturläge. Redan nu föreligger ett betydande kapacitetsöverskott i världens pappers- och massaindustrier^{och} såväl i Nordamerika som i Europa ligger f.n. produktionsnivån avsevärt under kapacitetsgränsen. Vid en fortsättning på den konjunktur som f.n. råder i västerlandet kan vi inte vänta oss någon vidare ökning i efterfrågan på papper och vi kan därför naturligtvis inte heller vänta oss annat än att den pågående utbyggnaden av världens pappers- och massaindustrier skall leda till ytterligare kapacitetsöverskott. Resultatet måste då nämligen bli antingen prisfall eller ytterligare produktionsinskränkningar.

Även om vi relativt snart skulle få en påtaglig förbättring av konjunkturläget i Västerlandet, får vi nog räkna med, att pappers- och massamarknaden kommer att förbli mycket trög ännu något eller några år. Redan det nuvarande kapacitetsöverskottet är så stort, att det inte hux flux kan väntas försvinna ens vid en ganska kraftig konjunkturförbättring och än mindre kan vi då naturligtvis räkna med att efterfrågan skulle växa så mycket, att ökningen inte endast skulle svara mot det förefintliga kapacitetsöverskottet utan även mot den pågående utökningen av världens pappers- och massaindustrier. Detta förhållande torde dock inte behöva ge anledning till någon djupare pessimism. Av vad som ovan sagts angående pappersefterfrågans beroende av välståndsnivån framgår att pappersefterfrågan vid goda konjunkturer växer ganska snabbt och att den därför inom några få år rimligen bör växa ikapp kapaciteten. Även om situationen ter sig dyster idag och sannolikt kommer att te sig dyster ännu något eller några år, så kan vi ganska lugnt hoppas på bättre tider inom en icke alltför långt avlägsen framtid.

Vad som nu sagts gäller flertalet pappers- och massakvaliteter: Det är emellertid en kvalitet, för vilken situationen ter sig mer bekymmersam än för de övriga, och det är tidningspapperet. Under intryck av den bristsituation, som för bara ett par tre år sedan förelåg på tidningspappersområdet, började man nästan överallt på jorden bygga ut produktionskapaciteten för just tidningspapper. Resultatet därav har blivit en stor överkapacitet på det området och att döma av redovisade utbyggnadsplaner ser det ut som om situationen skulle förvärras åtskilligt under de närmaste åren. Vi får nog därför räkna med betydande svårigheter med att på den internationella marknaden få avsättning för de mycket starkt ökade kvantiteter tidningspapper, som den svenska industrin inom kort kommer att kunna framställa.

Utvecklingen på lång sikt

Av de undersökningar om Sveriges skogstillgångar, som gjorts under senare år, har framgått att den årliga tillväxten i vårt lands skogar är betydligt större än vad som svarar mot de nuvarande avverkningarna. I 1956 års långtidsutredning gjordes vissa kalkyler över vilka möjligheter man hade att utan rovdrift öka virkesuttaget från skogen. Man kom därvid till det resultatet, att en ökning på omkring 9 millioner kubikfot var möjligt. Om hela denna kvantitet gick till sågtimmer och massaved, skulle detta betyda en ökning i skogsindustrins virkesuttag på ungefär 30 procent.

Vid sidan om denna virkesreserv kan man räkna med ytterligare möjligheter på längre sikt. Enligt beräkningar av professor Streyffert vid Skogshögskolan kan man vid god skogsvård hoppas på att de svenska barrskogarnas avkastning per hektar inom något trettiotal år kan ökas med omkring 20 procent. Detta i kombination med de 30 procent, som den nu tillgängliga virkesreserven uppgår till, innebär sålunda möjligheter till en ökning av skogsindustrins virkesfångst uppåt 50 procent.

Nu kan man givetvis tänka sig en ökning i skogsindustrins produktion även utan ökad virkesfångst. Man kan öka produktion av de mer förädlade produkterna - främst då papper - på bekostnad av trävaror och exportmassa. Man kan även uppnå betydande virkesbesparingar genom förändringar i produktionstekniken. Man kan bättre använda sågverkens virkesavfall eller i större utsträckning än nu använda avfallspapper. Vidare kan man kanske genom övergång från flottning till biltransport minska de virkesförluster, som uppstår genom att en viss del av virket sjunker i älvarna. Det är kanske också möjligt att man genom en övergång från kemisk till halvchemisk massa skulle kunna göra vissa virkesbesparingar. Vilka möjligheter, som egentligen föreligger för att på den vägen göra några mer betydande virkesbesparingar, är emellertid svårt att säga.

Rent tekniskt sett föreligger sålunda möjligheter för en måttlig expansion av den svenska skogsindustrins produktion. Relativt snart torde dock begränsningen i virkestillgången sätta en definitiv gräns för vidare expansion och på lång sikt kan vi därför inte hoppas på någon verkligt stor ökning i produktionen. Mer än till en fördubbling av produktionen lär väl våra förhoppningar aldrig kunna sträcka sig.

Men hur kommer det nu att se ut på den internationella marknaden? Kommer det att finnas utrymme för en ökning av den svenska exporten av skogsprodukter? Det är inte så lätt att svara på, men låt oss se vilka slutsatser vi kan komma till genom att spekulera över den möjliga utvecklingen, dels på efterfrågesidan, dels på utbudssidan. För att ha något att hänga upp vårt resonemang på kan vi då förutsätta, att välståndsnivån i världen kommer att stiga i ungefär samma takt som under de senaste decennierna.

Antag, att under det närmaste halvsekle kommer vi i den civiliserade delen av världen att få en årlig ökning i välståndsnivån - definierad såsom nationalinkomsten per capita - på 2 procent om året. Eftersom vi kan räkna med, att pappersefterfrågan stiger $1\frac{1}{2}$ gång så fort som nationalprodukten, skulle efterfrågan på papper - per capita räknad - stiga med 3 procent om året. Med tanke på att jordens befolkning dessutom ökar ganska snabbt kan vi kanske räkna med, att världens pappersefterfrågan skulle ungefär fördubblas under de närmaste 20 åren och fyrdubblas fram till nästa sekelskifte. Det där låter ju kanske mycket, men det skulle inte betyda en snabbare utvecklingstakt än den vi trots två förödande världskrig har haft under det sistförflutna halvsekle.

För trävarornas del kommer rimligen efterfrågeutvecklingen att bli radikalt annorlunda. Det har nämligen visat sig, att världens förbrukning av sågade trävaror har ökat mycket lite under de senaste decennierna och att per capita-förbrukningen visar en med välståndsnivån sjunkande tendens, åtminstone i de högt utvecklade länderna. Dessa förhållanden gör, att vi inte har anledning att räkna med någon större efterfrågeökning på sågade trävaror, inte ens på mycket lång sikt.

Men hur kommer det att gå med utbudet av skogsprodukter? Skall vi räkna med att världens pappers- och massaindustrier kommer att ha svårt att hålla undan för en så stor ökning i efterfrågan på massa och papper och att vi därför får tendenser till efterfrågeöverskott och därmed till prishöjningar? Eller skall vi räkna med att produktionen kommer att stiga fortare än efterfrågan och att vi därigenom får prisfall och därav betingade svårigheter för den svenska skogsindustrin. Att svara på dessa frågor är i sanning inte lätt och att försöka ge en allsidig och ingående analys av förhållandena är svårt. I det följande görs därför endast vissa påpekanden, som dock i all sin enkelhet kanske ändå har en viss betydelse.

Av de inventeringar, som gjorts om världens skogstillgångar, kan man i stort sett dra den slutsatsen, att tillgångarna rent kvantitativt sett är så stora att den årliga tillväxten vid god skogsvård väl räcker till för en flerdubbling av massaproduktionen vid oförändrad eller måttlig ökning av trävaruproduktionen. Nu skall man emellertid inte låta lura sig av detta förhållande. Det är nämligen så, att en mycket stor del av världens ännu inte utnyttjade skogstillgångar befinner sig inom de underutvecklade ländernas områden och därtill i stor utsträckning i trakter, som vi nu betraktar såsom otillgängliga. Det förefaller realistiskt att räkna med, att man inom en överskådlig framtid skulle kunna öka virkesfångsten i dessa länder så mycket, att den kommer att uppgå till mer än en ringa del av den totala virkesfångsten i världen. I Sydamerika t.ex. har man redan nu mycket stora transporttekniska problem vid virkesavverkningen. Skall man dessutom ge sig djupt in i djungeln för att skaffa virke måste man bygga vägar, skaffa transportmedel, bygga nya samhällen osv. Allt detta kostar enormt mycket pengar liksom även byggandet av massa- och pappersfabriker. Även om Sydamerika kan sägas vara en världsdel på frammarsch finns det gränser för dess möjligheter till kapitalbildning av så stora mått. Det kan i detta sammanhang nämnas, att man i Sydamerika beklagar sig över att man inte kan använda floderna som transportmedel liksom vi gör här i Sverige. Anledningen är helt enkelt, att de trädslag det är fråga om har den tråkiga egenskapen att de sjunker i vatten.

Slutsatsen blir alltså den, att ännu mycket länge måste den dominerande delen av världens virkesfångst komma från de högt utvecklade länderna, främst då från USA, Kanada och Europa. Därigenom kommer emellertid frågan om skogstillgångarnas tillräcklighet för en flerdubbling av massaproduktionen i en något annan dager. Visserligen räknar man med, att även inom dessa områden skall virkesfångsten tekniskt sett kunna öka högst betydligt. Men så mycket torde nog vara klart, att om den skall fördubblas eller öka ännu mer, så måste det innebära att virkesfångsten utsträcks till områden med betydligt sämre transportgeografiskt läge än de nu utnyttjade områdena. Detta måste medföra ökade kostnader och därmed rimligen också stigande priser på skogsprodukterna. Just av detta skäl har man också i flera undersökningar räknat med att prisnivån på skogsprodukter kommer att visa en stigande trend i framtiden.

Sammanfattning

De här funderingarna om den svenska skogsindustrins utveckling på lång sikt skulle kunna sammanfattas på följande sätt. Världens nuvarande massa- och pappersexporterande områden - Nordamerika, Skandinavien och Östeuropa - kommer såvitt man kan se även för lång tid framöver att förbli exportländer av skogs-

produkter. I Latinamerika och i Bortre Asien gör man även mycket stora ansträngningar för att bli självförsörjande med avseende på massa och papper och på lång sikt får man nog räkna med att de lyckas härmed, i varje fall i Sydamerika. Sveriges exportmöjligheter på de transoceaniska länderna kommer därför sannolikt att successivt krympa. Framför allt måste vi nog acceptera, att den Nordamerikanska marknaden är och förblir förlorad för svenska skogsprodukter. Det naturliga området för en svensk export av skogsprodukter i framtiden torde därför bli Europa. Därtill skulle möjligen kunna komma Afrika, eftersom den världsdelen praktiskt taget helt saknar en skogsindustri. Det finns emellertid även på dessa marknader ett hot, nämligen den ryska konkurrensen.

Vi kan emellertid inte vänta oss annat än en ganska måttlig ökning i den svenska skogsindustrins produktion under det närmaste halvsekle. Möjligen kan exporten vid en fortgående välbefinningsstegring i världen kvantitativt sett öka något under ett eller ett par decennier, men snart nog måste ökningen förbytas i stagnation eller minskning på grund av den inhemska efterfrågans storlek. Värdemässigt sett är det dock troligt att denna utveckling på exportsidan delvis kompenseras av ökade priser på skogsprodukterna. Som avsättningsområde för exporten får vi som redan sagts lita till Väst- och Sydeuropa. Den ekonomiska utvecklingen inom dessa länder kommer därför rimligen att bli av avgörande betydelse för vår skogsindustri.